Náučno-kultúrny chodník Čičmany

Kraj:	Žilinský
Okres:	Žilina
Geomorfologická jednotka:	Strážovské vrchy
Geologická jednotka:	jadrové pohorie
Chránené územie:	Chránená krajinná oblasť Strážovské vrchy
Prístup:	bus Čičmany, Radenov dom a pešo po ceste 140 m k juhu, resp. 220 m k severu
Východisko:	Čičmany: parkovisko v centre, resp. pri severnom okraji obce
Trasa:	Čičmany: dve zhodné trasy v rámci obce
Dĺžka, prevýšenie:	1,9 km, prevýšenie 14 m
Čas prechodu:	1 h
Počet zastávok:	obe trasy po 8
Náročnosť:	nenáročné trasy

Zameranie chodníka: kultúrno-historické, prírodovedné

Typ chodníka: samoobslužný, líniový, obojsmerný, peší, celoročný

Nadväznosť na turistickú značku: Trasy sa prelínajú so žltou a červenou turistickou značkou.

Rok otvorenia: 2014

Aktuálny stav: Informačné panely sú v dobrom stave.

Textový sprievodca: nie je; pre trasu I. – VIII. (v slovenčine a poľštine) vyšla publikácia Poznávajme, čo nás zbližuje / Čičmany – Rajcza / Poznajmy, co nas zbliża (vydala Obec Čičmany, 2015, 36 strán) > .PDF

Kontakt: Obecný úrad Čičmany, Čičmany 166, 013 15 Čičmany, tel. 041 / 5492 123

Poznámky: (1) Náučný chodník tvoria dve paralelné trasy s informačnými panelmi líšiacimi sa polohou, obsahom a jazykmi spracovania. Panely označené arabskými číslami 1 – 8 sú v slovenčine. Trasa s panelmi označenými rímskymi číslami I. – VIII. vznikla v rámci medzinárodného projektu v spolupráci s poľskou obcou Rajcza, preto sú ich texty okrem slovenčiny i v poľštine. (2) Trasa náučného chodníka nie je v obci vyznačená, no orientácia je bezproblémová.

Využiteľnosť pre školy

Náučný chodník je vhodný pre vlastivednú vychádzku i ako lokalita školskej exkurzie. Odporúčame spojiť s návštevou Objektov ľudovej architektúry Čičmany, expozície Považského múzea.

Čo sa oplatí vidieť na trase náučného chodníka a v okolí

Čičmany. Rázovitá, počtom obyvateľov maličká obec medzi Ilavou a Rajcom v Čičmianskej kotline na severovýchode Strážovských vrchov na hornom toku Rajčanky, neďaleko jej prameňa pod Strážovom, známa nevšedným ľudovým odevom, výšivkami a architektúrou. Jej územie bolo pravdepodobne osídlené na základe valašského práva. Prvá písomná zmienka o obci je v matričnej listine z roku 1272. Vlastníkmi boli postupne Rakovskí, Záblatskí, Serényiovci, Telekyovci a Bertcholdovci. Obyvatelia sa zaoberali poľnohospodárstvom, chovom oviec, výrobou bryndze a papúč, podomovým obchodom. Obec je výnimočná bielou ornamentálnou výzdobou zrubových domov. Pôvodne sa hlinkou a neskôr vápnom pre ochranu proti vlhkosti natierali len nárožia a spodné časti neomietaných dreveníc, postupne od 19. storočia sa jednoduchými vzormi zdobila i plocha vonkajších stien. Dnes vo výzdobe, obnovovanej už modernými farbami, prevládajú geometrické vzory inšpirované miestnymi výšivkami, ako špirály, krížiky, vlnovky, krúžky, srdcia, zúbky, častý je i motív kohúta. Tie nachádzajú odraz i v súčasnom dizajne (odevy, úžitkový textil, font písma a p.). V jednoposchodovom Radenovom dome a oproti stojacom dome č. 42 sú stále expozície Považského múzea (pozri heslo nižšie). Ďalšími pamiatkami obce sú barokový rímskokatolícky kostol Povýšenia sv. Kríža zo 17. storočia, postavený na základoch staršej stavby – pravdepodobne zvonice s modlitebňou –, a barokovo-klasicistický zemepanský kaštieľ z konca 18. storočia, v súčasnosti hotel. K propagácii svojráznych tradícií a umenia významne prispeli architekt Dušan Samo Jurkovič a etnograf a fotograf Karel Plicka (napr. na Národopisnej výstave československej v Prahe (1895) bol postavený veľkorodinný poschodový dom podľa projektu D. S. Jurkoviča). Na súčasnom vzhľade obce mali významný podiel požiare (1907, 1921, 1945) a čiastočná, štátom podporovaná obnova časti obce v tradičnom štýle, avšak so zmenenou štruktúrou zástavby v 20. rokoch 20. storočia. Pre záchranu ubúdajúcich tradičných objektov bola v roku 1977 dolná časť obce vyhlásená za pamiatkovú rezerváciu ľudovej architektúry (tvorí ju 136 dreveníc a 33 národných kultúrnych pamiatok).

Považské múzeum, Objekty ľudovej architektúry Čičmany. Stála národopisná expozícia

Považského múzea v Radenovom dome a protiľahlom dome č. 42, tradične bielymi ornamentmi zdobených zrubových stavbách, v centre Čičmian. V súčasnosti je Radenov dom posledným v pôvodnom stave zachovaným poschodovým zrubovým domom v čičmianskej pamiatkovej rezervácii. Bol postavený v roku 1924 po ničivom požiari (1921) podľa typového plánu, ktorého predlohou sa stal tzv. Joklov dom – Bachna. Je v ňom inštalovaná výstava čičmianskych výšiviek, zozbieraných rodáčkou akademickou maliarkou a grafičkou Matildou Čechovou. Expozícia na poschodí prezentuje artefakty dokumentujúce lokálne zvyky, pracovné činnosti, zamestnania, obživu, odevy a textil i čičmiansku architektúru. Dom č. 42 z roku 1913, v ktorom spoločne kedysi žili štyri rodiny, ukazuje formou diorámy toto bývanie „spoločníkov", pre Čičmany typické do začiatku 20. storočia. Múzeum je v júli – auguste otvorené denne, inokedy okrem pondelka.

Národná prírodná rezervácia Strážov. Chránené územie západne od Čičmian vyhlásené v roku 1981 na ochranu zachovalých lesných spoločenstiev, ojedinelých druhov rastlín a živočíchov, geomorfologických javov a celkového krajinného rázu najvyšších polôh Strážovských vrchov v rámci masívu ich najvyššieho vrchu **Strážov (1 213 m n. m.)**. Budujú ho prevažne triasové tmavosivé vápence, čiastočne aj iné vápence a dolomity. V dobre zachovaných pralesovitých lesných biotopoch dominujú vápnomilné bučiny, ktoré sa striedajú s kvetnatými bučinami. Na strmých blokovo-balvanitých svahoch rastú lipovo-javorové sutinové lesy. V minulosti boli miestami lesné spoločenstvá ovplyvnené pastvou. Vo vrcholovej časti Strážova sa nachádzajú aj dve lúčne enklávy (poľany) a ako dôsledok extrémnych klimatických a pôdnych podmienok sú tu porasty buka tvorené zakrpatenými stromami (tzv. vrcholový fenomén). V severnom svahu pri Medvedej skale sú na hornom toku Strážovského potoka (pri žltej turistickej značke) dva vodopády – 6 m vysoký Dolný Strážovský vodopád a 9 m vysoký Horný Strážovský vodopád. Rezervácia je súčasťou rozsiahleho územia európskeho významu Strážovské vrchy a rovnomenného chráneného vtáčieho územia (obe sú súčasťou sústavy Natura 2000).

Chránená krajinná oblasť (CHKO) Strážovské vrchy. Veľkoplošné chránené územie na severozápade Slovenska s členitým areálom zhruba medzi Hričovským Podhradím, Dolnou Porubou a Čavojom vyhlásené v roku 1989 za účelom zabezpečenia ochrany a racionálneho využívania najzachovalejších častí prírodného prostredia Strážovských vrchov a Súľovských vrchov. (Pozn. Do roku 1978 tvorili tieto dnes samostatné geomorfologické celky jeden horopisný celok Strážovské vrchy.) **Strážovské vrchy** sú jadrovým pohorím, budovaným najmä vápencami a dolomitmi subtatranských príkrovov. Granitoidné jadro je odhalené len v malej juhovýchodnej časti pohoria. Od ostatných pohorí Centrálnych Západných Karpát sa líšia v tom, že nemajú ústredný chrbát, ale tvorí ich mozaika vrchov, hrebeňov a chrbtov a kotlín, navzájom prepojených hlbokými dolinami miestami s tiesňavovitými úsekmi. Ich dominantou je Strážov (1 213 m n. m.). **Súľovské vrchy**, budované centrálnokarpatským paleogénom (najmä zlepencami), kulminujú Veľkým Manínom (891 m n. m.) a je pre ne charakteristický výskyt svojrázneho skalného reliéfu, najmä v obrube rozsiahlej vnútrohorskej Súľovskej kotliny. Prevažnú časť územia CHKO tvorí vrchovinová až hornatinová neosídlená lesná krajina (90 %) s mnohými skalnými útvarmi, zvyšok zaberajú lúky a pasienky v okolí obcí. Pestré prírodné podmienky na relatívne malom území podmienili vývoj cenných rastlinných spoločenstiev ako aj jedinečných typov krajiny. Prevládajúcimi lesnými spoločenstvami sú bučiny a na silno skeletnatých pôdach a skalách sú hojne zastúpené i sutinové lesy či reliktné borovicové lesy. Územie sa vyznačuje bohatou vápencovou flórou so zastúpením teplomilných panónskych druhov, ale aj horských a vysokohorských karpatských druhov. Svojou rozmanitou flórou priťahovalo botanikov už od začiatku 19. storočia (J. Ľ. Holuby, A. Rochel, K. Brancsik, J. Futák, G. Runkovič, E. Fajmonová). Z celkového počtu asi 70 druhov orchideí (vstavačovité) rastúcich na Slovensku sa tu nachádza okolo 40 (hniezdovka hlístová, korálica lesná, kruštík malolistý…). Z hľadiska vývoja karpatskej flóry tu rastú cenné západokarpatské endemity (hmyzovník Holubyho, chrastavec Kitaibelov pravý a i.). CHKO sa zhruba kryje s územím európskeho významu a tiež chráneným vtáčím územím – obe s rovnakým názvom ako CHKO a obe sú súčasťou sústavy Natura 2000.

Názvy informačných panelov

Trasa v slovenčine (pozri poznámku 1 vyššie)

1. Najvýznamnejšie objekty
2. Turistické objekty
3. Pamiatková rezervácia
4. Kostol Povýšenia sv. Kríža
5. Kroje a ornamenty
6. História
7. Salašníctvo
8. Turistika

Trasa v slovenčine a poľštine

I. Geológia a geomorfológia okolia Čičmian / Geologia i geomorfologia okolicy Cziczmian
II. Čičmanske ornamenty / Ornamenty Cziczmiańskie
III. Lyžovanie a turistika / Jazda na nartach i turystyka
IV. Rok v Čičmanoch / Rok w Cziczmanach
V. Živočíšstvo Strážovských vrchov I. / Fauna Strażowskich wierchów I.
VI. Rastlinstvo Strážovských vrchov I. / Roślinność Strażowskich wierchów I.
VII. Rastlinstvo Strážovských vrchov II. / Roślinność Strażowskich wierchów II.
VIII. Živočíšstvo Strážovských vrchov II. / Fauna Strażowskich wierchów II.

Náučno-kultúrny chodník
1
2
3
4
5
6
7
8

Náučno-kultúrny chodník
Ścieżka dydaktyczno-kulturalna
I.
II.
III.
IV.
V.
VI.
VII.
VIII.

MAPY.CZ